

Bussumse Synagoge stuit op verloren archiefstukken

BUSSUM – Het archief van de Bussumse Synagoge blijkt veel omvangrijker en waardevoller dan gedacht. Bij toeval stuitte parochiaal werkster Annet Betsalel op tientallen dozen vol verloren gewaand archiefmateriaal. Daarmee zijn allerlei waardevolle 'nieuwe' feiten naar boven gekomen over de joodse gemeenschap in Bussum en Naarden en hun bewogen geschiedenis.

Documenten over bestuursverkiezingen, verhalen over onderduiken en uitgeschreven diensten van gemeenteleden, exemplaren van de Vrije Joodse Courant en allerlei ander interessant materiaal van soms meer dan 100 jaar oud; het is er allemaal nog. De stukken lagen al die tijd in een schuurtje bij de synagoge aan de Kromme Englaan. Dat daar oude paperassen lagen opgeslagen, wisten ze in de synagoge wel. Maar men ging uit van de veronderstelling dat het slechts financiële verslagen waren. Totdat Betsalel onlangs besloot toch eens wat nauwkeuriger te kijken. De archiefschat wordt nu doorgenomen en geordend. Een klus waar Betsalel en voorzitter Paul Joseph nog maanden voor nodig denken te hebben. Het streven is om nog dit jaar een expositie te houden van het materiaal, of tenminste van het gedeelte dat tot dan toe geordend is.

Op pagina 7

Nieuw gevonden archief: een schat aan herinneringen.

Annet Betsalel en Paul Joseph ordenen al het archiefmateriaal. FOTO: BOB AWICK

synagoge vertelt joodse geschiedenis

EEN SCHAT AAN HERINNERINGEN

door Stephan Edgar

BUSSUM - We schrijven 11 mei 1945. Het is voorbij. Op de voorpagina van de Vrije Joodse Courant staan deze woorden met chocoladeletters gedrukt. Het zijn tevens de woorden die destijds zijn uitgesproken in een ontroerende speech in de Bussumse synagoge. Een mijlpaal in de joodse geschiedenis heeft nu ook in Bussum zijn ware verhaal gekregen. Allemaal dankzij het pas ontdekte archief in het achterafschuurtje van de synagoge.

Alsof van ergens diep onder de grond een grote tot de rand gevulde schatkist is opgegraven, zo voelt de recente vondst aan de Kromme Englaan. Want dat het archief er lag, was bij iedereen al lang bekend. Maar aanvankelijk werd gedacht dat er slechts financiële jaarstukken van de afgelopen decennia lagen. Niets bijzonders dus. Totdat parochiaal werkster en initiatiefneemster Annet Betsalel voor de zekerheid toch eens een kijkje ging nemen. En wat ze toen allemaal aantrof is geschiedenis, in letterlijke zin.

"Tientallen dozen vol met mappen documenten. Over bestuursverkiezingen, onderduikersverhalen en uitgeschreven diensten van gemeenteleden. Vanaf het jaar 1905 tot nu, echt ongelooflijk." Samen met voorzitter Paul Joseph is ze momenteel alle stukken aan het doornemen en ordenen. En dat is een hele klus. Ze verwachten dat het nog maanden gaat duren

voordat alles in een helder overzicht is gerangschikt. Maar dat is niet erg, want beiden genieten van hun juweeltjes. "We lezen met rode oortjes alle verhalen over het verleden van de Bussumse joodse gemeenschap", vertelt Joseph. En dat is niet zonder reden, want deze dorpsgenoten hebben nogal wat meegemaakt de vorige eeuw.

Het joodse leven speelde zich voor 1911 voornamelijk af in Naarden. Daarna vonden de Bussumse joden een eigen locatie waar ze hun geloof konden belijden, in pension Gans een paar huizen verder dan de huidige synagoge. Vlak na de Eerste Wereldoorlog vonden ze een betere plek voor hun activiteiten, maar op den duur werd ook die plek te klein voor het groeiende aantal joden dat zich in Bussum vestigde. Uiteindelijk werd de synagoge zoals we die nu kennen pas in 1931 in gebruik genomen en na tachtig jaar is die nog altijd in goede staat. Tijdens de Tweede Wereldoorlog diende hij echter als opslagplaats voor de Duitsers, maar er verbleven wel enkele onderduikers in het geheim.

Voor het grootste gedeelte waren deze basisfeiten wel bekend bij de Bussumse joden, maar door het ontdekken van het archief is er toch veel nieuwe informatie naar boven gekomen. Zo valt in een getekende brief van de regioleider van de PTT te lezen dat alle telefoonaansluitingen van de in het Gooi wonende joden worden afgesloten in het kader van de regeling van het Jodenvraagstuk, zoals dat dan wordt genoemd. En ook een ingewikkeld juridisch conflict over

de eigenaar van de kroonluchters wordt gememoreerd in de documenten. De desbetreffende kroonluchters waren van de afgebroken synagoge van Naarden naar het gemeentehuis verhuisd. Maar de regeling met de nabestaanden was niet helemaal vlekkeloos verlopen, staat in het verslag. En dit is nog maar het begin.

Indrukwekkend

"We zijn nog niet eens op de helft", zucht Annet Betsalel. En dat kun je je goed voorstellen wanneer je de enorme zaal met dozen en documenten aanschouwt. "Binnenkort beginnen we aan de naoorlogse geschiedenis", legt ze uit. Vooral de wederopbouw is indrukwekkend, vindt Betsalel. "Om na zo veel tegenslag toch weer joodse les te gaan leven en je als religie te gaan herenigen getuigt van veel veerkracht."

'We zijn nog niet eens op de helft'

En veerkracht is ook een woord dat momenteel van toepassing is op de Bussumse synagoge. Want in tijden van secularisatie is het niet makkelijk om overeind te blijven staan. Daar staat tegenover dat de veiligheid ernstig in het geding kan komen wanneer je je te veel openstelt voor de buitenwereld. Vandalisme en vernieling liggen altijd op de loer. Toch moet er nu een ommekeer komen in die gedachtegang, vinden Betsalel en Joseph. "Wij proberen door middel van

het organiseren van filmavonden, lezingen en discussieavonden de aandacht weer meer op ons gericht te krijgen. Ook om jongeren geïnteresseerd te houden voor ons geloof. Zo zijn praktisch alle scholen in het Gooi en omstreken al minimaal een keer bij ons langs geweest."

Op deze manier wordt het jodendom weer onder de aandacht van de Bussumers gebracht, maar wat houdt het nu eigenlijk precies in? "Ik zou onze synagoge omschrijven als pragmatisch met respect voor de traditie. Zo wordt er hier koosjer gegeten, dat houdt in volgens de joodse spijswetten. Daarnaast is hier een scheiding tussen mannen en vrouwen, wat niet voorkomt in minder orthodoxe synagoges. Wel zijn wij heel toegankelijk, wat je buiten de deur doet maakt ons niets uit." Maar wat er binnen de muren zich al die tijd hier heeft afgepeeld, dat weten wij inmiddels. Althans, bijna. We zijn weer een stapje dichterbij het complete verhaal van het Bussumse jodendom. Nu nog een happy end.

Eind november wordt er een expositie gehouden over de tot dan toe geordende documenten. Betsalel en Joseph roepen iedereen op om verhalen, geschriften, materialen of anekdotes over de joodse geschiedenis van Bussum aan de synagoge te verschaffen. Alle nieuwe informatie is welkom. In dezelfde periode wordt ook een symposium gehouden over de huidige status van het jodendom en een concert gegeven.